

gráficas dan mayor rigor y poseen indudable utilidad, ésta se vería aumentada en mucho con la elaboración de los índices temáticos y/o de autores, que resultarían muy prácticos en una obra de este tipo.

Asimismo, es de alabar el esfuerzo sintético y clarificador de la obra: sintético porque reagrupa aportaciones del mismo autor aparecidas en publicaciones anteriores, presentando así su tesis de forma global; y clarificador porque, sobre todo en la tercera parte, elabora una historia del pensamiento geográfico bien articulada en torno a unos conceptos, confiriéndole una profunda coherencia, a pesar de las continuidades y rupturas, y una gran sencillez. Es de esperar que, como anuncia Capel en la presentación del libro, la geografía española sea tratada de forma similar en algún trabajo posterior.

Nos encontramos pues ante una obra que, en general, representa una aportación sustancial a la historia de la ciencia, y en particular, ante la primera obra de conjunto, de un autor español, en la que se aborda la historia de la geografía contemporánea.

Antonio Plata López

JOHNSTON, R.J. (1979): *Geography and Geographers. Anglo-American Human Geography since 1945*; Londres, Arnold, 1981; 232 pp.; bibliog.

Geography and Geographers, de R.J. Johnston, vol ser la història de la geografia

humana anglesa i nord-americana des de la II Guerra Mundial; però no pas una història com les altres, sinó una història dels canvis innovadors que hi ha hagut a la geografia humana en els darrers trenta anys. Seguint la distinció de Kuhn entre «ciència normal» i «ciència extraordinària», el llibre de Johnston tracta només aquesta darrera, fent una exposició més o menys cronològica de les idees i els treballs que van sorgint. Aquesta és la part fonamental del llibre i ocupa els cinc capítols centrals; és allà on Johnston va enumerant, amb una volguda neutralitat, les obres i els autors que hi ha hagut durant aquest període. Per completar el seu escrit, i per deixar ben clar que una història del pensament geogràfic no pot ser totalment objectiva i neutral, Johnston escriu el primer i l'últim capítols, on intenta explicar tot allò que ens els altres ha, simplement, exposat.

Es parla de l'existència d'un llibre dins del llibre, on els cinc capítols centrals, és a dir, la història del pensament geogràfic de 1945 a 1978, poden ser llegits independentment dels altres dos. En aquests Johnston emmarca la geografia dins de la societat en què es dona, i explicita el model d'anàlisi d'aquesta ciència en què basa el seu discurs. Aquests dos temes que desenvolupa en el «llibre exterior», és a dir, el fet que la història d'una disciplina no pot entendre's fora de l'entorn social i científico-acadèmic en què s'inclou, i la demostració de la no validesa del model paradigmàtic de Kuhn per a la geografia humana, són els que donen cohesió i estructuren l'obra.

Abans de presentar la geografia nord-americana de la postguerra, Johnston inclou una sèrie de materials que recullen les

bases i els orígens de la disciplina: les exploracions, la geografia determinista i la posterior reacció possibilista; però ho fa de manera molt superficial i quasi oblida que sovint són corrents iniciats i molt desenvolupats a Europa. D'una manera un xic més explícita, exposa el paradigma regional, bàsicament, però, des del punt de vista de Hartshorne.

Com a reacció davant el regionalisme de Hartshorne, Johnston explica l'aparició, amb els escrits d'ACKERMAN (1945) i SCHAEFER (1953), d'una nova branca de la geografia; és una tendència molt més quantitativa, que incorpora el mètode científic propi de les ciències positivistes i posa l'èmfasi cada cop més en l'espai i la distribució dels fenòmens. No es pot considerar, segons Johnston, un canvi de paradigma, ja que si bé s'introdueixen noves tècniques i s'emfatitza la teoria cap a la recerca de lleis, no hi ha aportacions conceptuals verdaderament noves i innovadores; en definitiva, les posicions quantitativistes no difereixen en tot de les de Hartshorne i el seu regionalisme.

Paral·lelament a aquest procés d'introducció de noves tècniques, la geografia busca una filosofia basada en la variable espacial i la formació de sistemes espacials. Aquesta aproximació, que aïlla i abstreu la variable espai, respon a les necessitats de predicció i planificació del futur que té la societat.

Dins el marc del paradigma espacial es desenvolupa a mitjans dels anys seixanta la branca behaviorista, que dona molta més importància a l'home i el seu comportament. Introdueix en els seus estudis aquells mecanismes socials i psicològics de l'home,

que tenen un reflex en l'espai. De la progressiva preocupació per l'home i la seva percepció de l'entorn sorgeixen les aproximacions hermenèutiques o interpretatives, com són l'enfocament idealista i la fenomenologia, per la qual l'únic món existent és aquell que l'home ha viscut o experimentat.

A començaments dels setanta, i com a conseqüència de la crisi general que pateix la societat occidental, es desencadena tot un seguit de processos que s'encaminen cap a la substitució del paradigma espacial. La necessitat creixent del geògraf de participar en la societat es consolida en dues tendències diferents: la liberal i la radical. Els liberals, preocupats per la «rellevància» social, estudien el benestar i els problemes del medi, i propugnen la necessitat de contribuir a la reforma de la societat. Es mantenen en realitat dins el paradigma espacial donant, però, major èmfasi als temes socials. Això els oposa clarament als radicals, que volen el canvi cap al socialisme i treballen en la construcció d'un nou paradigma basat en l'estructuralisme i la dialèctica marxista que els permeti actuar per a canviar la societat, no pas per a reformar-la. Les seves investigacions se centren en les desigualtats socials i els mecanismes que les formen i reproduïxen, tant a escala urbana com a nivell mundial.

El llibre de Johnston és un bon repàs, d'una part, de la geografia humana anglosaxona. Com ell diu al començament, només s'ocupa de la «ciència extraordinària», ja que és la que fa avançar i canviar una ciència. Però el fet de deixar de banda la «ciència normal» pot fer oblidar quina és la marxa real de la geografia en aquests anys

i l'enfocament que de veritat hi predomina. A més a més, margina així branques de la geografia que no han experimentat canvis importants i espectaculars, però que han evolucionat amb el temps. D'altra banda, el fet de considerar «ciència extraordinària» les anomenades revolucions quantitativa i teorètica, la geografia humanista i les tendències liberal i radical, implica que per Johnston les geografies regional, cultural i històrica són la «ciència normal», la que domina la geografia en general?

Johnston no explica massa per què la geografia ha evolucionat com ho ha fet. A partir de l'enfocament regional han sorgit noves aproximacions que no arriben a constituir un paradigma en el sentit estricte del terme, en el sentit que s'aplica a les ciències físiques. L'autor veu la causa dels canvis en la combinació de factors interns de la disciplina, factors externs de la societat i disposicions personals. Potser és aquest últim element el que queda més clar; se sap qui són els que proposen innovacions en els estudis geogràfics, però s'analitzen molt més superficialment les causes socio-econòmiques que poden provocar aquestes innovacions, i rarament s'intenta generalitzar ni buscar les bases filosòfiques dels nous moviments. És, per exemple, en aquest sentit que s'oblida que el lògico-positivisme que fonamenta les revolucions quantitativa i teorètica és un neopositivisme sorgit a l'escola de Viena i al cercle de Berlín cap als anys vint i trenta. Tampoc no es té en compte que els corrents radicals i humanistes representen en part el retorn a una tradició historicista i la recuperació de conceptes i personatges de vegades anteriors al 1945.

Johnston demostra, doncs, que la geografia humana no té un paradigma únic, sinó que coexisteixen diferents aproximacions en un moment donat. És per això que el lector es planteja per què Johnston basa el seu discurs en el model paradigmàtic de Kuhn, i a les últimes planes demostra la seva inviabilitat per la geografia humana. ¿No hauria estat més coherent rebatre el model de Kuhn, d'entrada, i estructurar el llibre i la teoria de l'evolució del pensament geogràfic d'una altra manera?

L'obra de Johnston és un gran esforç de recopilació de materials que l'autor selecciona en els capítols centrals sense donar-hi massa explicacions. Potser hauria estat més interessant oblidar una mica la volguda objectivitat d'aquesta part del llibre i donar raons per la tria de textos i temes.

Geography and Geographers dona una visió de la situació actual de la geografia al món anglo-saxó; és una obra de gran valor per l'aportació que representa en la comprensió de la geografia contemporània. I no voldríem acabar sense destacar la immensa bibliografia que Johnston utilitza i cita al llarg del text: més de sis-centes referències que donen un panorama quasi complet dels enfocaments i temes que la geografia humana anglo-saxona ha tractat en els últims trenta anys, així com d'aquelles obres d'altres escoles geogràfiques que es consideren necessàries per a entendre aquest període.

Mireia Belil, Isabel Clos